

## 1. לסיכום- בחינה עצמית

הנה רשימה של שאלות שעל התלמיד לשאול את עצמו כאשר הוא מסיים את תכנון המחקר (חלק מן הרשימה מבוסס על יחידה 8 של הקורס "שיטות מחקר בחינוך ובמדעי החברה" של האוניברסיטה הפתוחה באנגליה). שאלות אלה צריכות להדריך אותו מן ההתחלה, וראוי שיישאלו גם בסוף (אלא שאז מאוחר מדי לתקן; לכן הזמן הנכון הוא בתכנון המחקר). שאלות אלה (לפחות חלקן) הן שאלות שהייתי מצפה שבדוק חיצוני רציני ישאל את התלמיד, ולכן הן מנוסחות בלשון עבר, כאילו שהמחקר כבר הסתיים; אבל כאמור, יש לחשוב עליהן הרבה קודם.

1. מה הם המשתנים שנחקרו? האם ניתנו להן הגדרות נומינליות ברורות? אילו הגדרות אופרציונליות ניתנו להם? באיזו מידה יש הלימה בין המשתנים התצפיתיים למשתנים התיאורטיים (כלומר, עד כמה ההגדרה האופרציונלית ממצה את המשתנה התיאורטי ובלבדית לו)?
2. מה השאלה המרכזית שהמחקר יועד לענות עליה? מה הן השערותיו? האם הן כיווניות? האם הן נוסחו כהלכה ונגזרו מתיאוריה מסוימת?
3. מי או מה היו מושאי המחקר (יחידות הניתוח) – אנשים? קבוצות? אירועים? מסמכים?
4. מה הייתה אוכלוסיית היעד של המחקר (זו שרוצים ללמוד עליה) ומה הרכב המדגם? כיצד נבחר המדגם, ומה משמעות הדבר לגבי יכולת הכללה של הממצאים?
5. מה היו דרכי איסוף הנתונים? האם דרכים אלה מהימנות (כלומר, אם נחזור על איסוף הנתונים, נקבל אותם ממצאים)? האם היו הטיות מצד החוקר או הנחקר שעלולות לפגום בתוקף הנתונים הנאספים, ומה נעשה למנוע זאת? באיזו מידה הנתונים שנאספו אכן מייצגים את המשתנים שהתכוונו למדוד (תוקף המדידה)?
6. אילו ניתוחים נעשו בנתונים? האם נעשה שימוש במדדים לנטייה מרכזית (כמו ממוצע) או לפיזור (כמו התפלגות שכיחויות) אשר מתאימים לאופי המשתנים התצפיתיים?
7. לאילו מסקנות ניתן להגיע מהנתונים? האם יש הסברים חלופיים לממצאים? למשל, האם אפשר לטעון שלא המשתנה הבלתי-תלוי הוא שיצר את ההבדלים במשתנה התלוי, אלא גורם אחר (שאוילי משפיע הן על המשתנה הבלתי-תלוי והן על המשתנה התלוי)? האם הממצאים מאששים את ההשערה או מפריכים אותה? אם הם מפריכים אותה, מדוע? האם זה בגלל קשיים או ליקויים טכניים (לא טוב!)? האם יכול להיות שהתיאוריה פשוט שגויה? (זה מקום טוב ליצירתיות מצד התלמיד).
8. אילו צעדים ננקטו כדי להבטיח את שלום הנבדקים? האם הם הוטעו, האם נגרם להם סבל, האם הוסברה להם מטרת המחקר, האם נשמרה פרטיותם, האם הובהר להם שאינם חייבים להשתתף וזכותם לעזוב את המחקר בכל עת?
9. מה תרומת המחקר לידע התיאורטי? מה התרומה המעשית של המחקר? כיוון שמדובר בתרגיל מחקר, לא חייבת להיות תרומה של ממש, אבל רצוי שהתלמיד יחשוב גם על כך, כחלק מהתרגיל.
10. אילו כיווני חקירה ניתן להציע בעקבות הממצאים?